

HET WOORD VAN DE WEEK

15 juni 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 24

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

het eigen leven ten offer brengen en het leven van anderen vernietigen. Men moet daar vooral niet sentimenteel over doen maar jongeren hebben recht daarover hard en nuchter te worden voorgelicht. Ze hebben tevens het recht om waar deze eis aan hen wordt gesteld over de noodzakelijkheid ervan te worden ingelicht.

Daarnaast is een zakelijke voorlichting over de tientallen kanten die de militaire dienstplicht verder kent noodzakelijk.

Ik wilde vanaf deze plaats een beroep doen op de ouders om zichzelf in staat te stellen hun zoon die in dienst moet deze voorlichting te geven. En voor zover als de ouders dat niet klaar spelen: laat jeugdleiders, vakbondleiders en geestelijke verzorgers hier toch een handje helpen. Indien de jongelui in dienst komen behoren officieren en onderofficieren deze taak voort te zetten. Laat men mij niet tegenwerpen dat ik een open deur intrap want ik weet uit eigen ervaring pertinent dat dit niet zo is.

Ook de geestelijke verzorging in dienstverband heeft hier een taak. Voor de kerkelijke jonge mensen zijn er de aalmoezeniers en dominees in de kazernes. Het blijft een vreemde zaak dat voor de buitenkerkelijke militairen niet een geestelijke verzorging in eigen sfeer wordt gecreëerd. Gelukkig kan tegenwoordig het Humanistisch Thuisfront iets doen. Het heeft een drietal militaire tehuizen en een vormingscentrum. In dit laatste kunnen militairen die hun recrutenopleiding achter de rug hebben een bijeenkomst van drie dagen bijwonen waar o.a. ook over bovenstaande problemen wordt gesproken. Zij krijgen daartoe uitzonderingsverlof.

Ik mag mijn betoog besluiten door ouders of militairen die voor deze mogelijkheid interesse hebben aan te raden hun plicht op te steken bij het Humanistisch Thuisfront. Het adres is: Hekelveld 16, Amsterdam.

H. LIPS

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.

Mijn zoon moet in dienst

Het is mijn bedoeling om in deze uitzending te spreken tot de ouders van de jongemannen die zich in militaire dienst bevinden of zich daar binnenkort in zullen bevinden. Misschien dat ook een aantal militairen of aanstaande militairen deze uitzending beluisteren. Ik hoop dan dat ook zij in deze korte toespraak iets vinden dat ze de moeite van het luisteren waard achten.

Ik weet dat de militaire dienst in ons volk niet populair is. Er zijn niet zo heel veel jonge mensen die met enthousiasme de kazernepoort binnenstappen, er zijn niet zo heel veel ouders die met vreugde het moment verbeiden dat hun zoon in dienst moet. Het lijkt me zinvol om dit gebrek aan enthousiasme eens nader onder ogen te zien. Wat zijn de oorzaken daarvan? Ik herinner me een uitspraak van Amerika's president kort voor de tweede wereldoorlog. Hij zei:

„Wij zijn een volk van vrede. Dat is meer dan een toevallige omstandigheid, het is een geestesgesteldheid. Het betekent dat wij de oorlog niet zoeken; het betekent dat wij de oorlog niet wensen; het betekent dat wij op de oorlog niet voorbereid zijn.”

Is deze uitspraak van Franklin Roosevelt t.a.v. het Amerikaanse volk in niet nog sterker mate typerend voor het Nederlandse volk?

Het Nederlandse volk is een volk van vrede, het is dat, sinds lang, naar zijn geestesgesteldheid, het is bovendien verstandig genoeg om te beseffen dat het, als klein land, niets van de oorlog heeft te verwachten. De betekenis die Nederland internationaal kan hebben ligt, daarvan zijn vele Nederlanders overtuigd, niet op oorlogsterrein. Deze collectieve en individuele afkeer in het Nederlandse volk van oorlog en oorlogsvoorbereiding lijkt mij een beschavingsfactor van betekenis. Wie zou het eigenlijk anders willen? Wie wenst eigenlijk dat ons volk wat oorlogszuchtiger zou zijn, wie zou de geest van ons volk wat militaristischer wensen? Of is het zo dat dit nu juist de eigenschappen waren om welke wij het Duitse volk voor en tijdens de oorlog minachtten, om welke eigenschappen ook thans nog vele Nederlanders met gereserveerdheid of wantrouwen staan tegenover een Duitse wapenening?

De neiging die leeft in het Nederlandse volk om af te zien van de toepassing van geweld in het internationaal verkeer, de bereidheid om in dit internationaal verkeer onze beste krachten op het gebied van cultuur en techniek ter beschikking te stellen van een redelijke en vreedzame wereldopbouw is stellig niet een te veroordelen maar een te waarderen trek in ons volkskarakter. Wie het anders zou wensen kan zich daar bij m.i. zeker niet beroepen op Christelijke of Humanistische gedachten en waarden.

Er komt nog een andere factor bij. De ontwikkeling van de wapenening sinds de tweede wereldoorlog en wat daarvan bekend geworden is in brede kring is stellig weinig geschikt om het enthousiasme voor een oorlogsvoorbereiding te vergroten. De gedachte bestaat dat een volgende oorlog een gehele of bijna gehele vernietiging van de mens en de menselijke beschaving zou kunnen betekenen. Is het dan niet begrijpelijk, en te waarderen, dat afkeer voor dit alles in de harten van de Nederlanders heeft post gevat en dat geen jongeman met vreugde de militaire dienst tegemoet treedt en dat geen moeder haar zoon gaarne ziet gaan? De tijd van de „fröhliche, frische Krieg“, zo die voor gewone mensen al ooit heeft bestaan, is radicaal voorbij. Gelukkig! Ik zeg dit woordje „gelukkig“ met nadruk, omdat ik ervan overtuigd ben dat een werkelijk redelijke opbouw van de wereld eerst mogelijk wordt als de mens de gedachte aan wapengeweld en oorlog theoretisch en praktisch weet uit te bannen.

Ik heb me bij de samenstelling van deze toespraak ernstig afgevraagd of ik met bovenstaande woorden alleen eigen oordeel uitsprak of de mening ook van vele anderen. M.i. is dat laatste het geval, ik geloof dat het overgrote deel van het Nederlandse volk er zo over denkt. Indien dit zo is dan betekent dat, dat de Nederlandse jeugd in gezin en school in deze gezindheid wordt opgevoed en dat

het dus niet zo vanzelfsprekend kan zijn dat diezelfde Nederlandse, manlijke jeugd op negentienjarige leeftijd de militaire dienst met enthousiasme tegemoet treedt. Het is een feit dat, indien er voldoende werkgelegenheid is in Nederland, de bereidheid bij de jonge mannen om als beroepsofficier of onderofficier in het leger te treden betrekkelijk gering is.

Mag ik dan echter stellen, luisteraars, dat hier een ernstig probleem ligt dat ons gehele volk aangaat maar de dienstplichtige jonge mensen het meest. Het probleem n.l. dat onze jeugd wordt opgevoed in een geestesgesteldheid die wars is van oorlog en oorlogsvoorbereiding en dat toch van onze manlijke jeugd wordt geëist dat zij anderhalf jaar of meer geeft van haar leven om zich als militair voor te bereiden op een eventuele oorlog. Meent men niet dat een ernstige, wel doordachte voorlichting over deze dienstplicht een vereiste is en dat daar in de praktijk nog maar heel weinig van terecht komt? In vele gesprekken die ik met dienstplichtige militairen heb mogen voeren, heb ik, enigszins tot mijn verbazing, bemerkt, dat velen van hen weinig of niet hadden nagedacht over de motivering die had geleid tot hun dienstplicht. Is het dan zo verwonderlijk dat vaak een wrevelig onbehagen bestaat over deze plicht? Dit klemmt te meer waar ook andere factoren dit onbehagen komen versterken.

In de eerste plaats het militaire systeem als zodanig. Zoals ik het zie is één van de kernpunten van het militaire systeem de eis van absolute gehoorzaamheid. Ik heb, juist als humanist, veel over deze eis nagedacht. Mijn conclusie is dat deze eis onontbeerlijk is. Ons militaire apparaat betekent voorbereiding op een eventuele oorlogssituatie. In zulk een situatie lijkt mij de absolute gehoorzaamheid van militairen, binnen de grenzen van het volkerenrecht, aan het gegeven bevel een volstrekte noodzakelijkheid. Het mag misschien niet prettig zijn om dit te zeggen of aan te horen maar het lijkt me wel juist.

We zullen echter wel onder ogen moeten zien dat in ons normale volksleven de ontwikkeling de laatste tientallen jaren een andere richting uitgaat. In alle kringen van onze bevolking wint de gedachten veld dat opvoeding voor alles betekent de jonge mens helpen om te komen tot eigen, vrije, zelfstandige meningsvorming, waarbij de gehoorzaamheid aan eigen geweten behoort te prevaleren boven de gehoorzaamheid aan door anderen gegeven bevelen. Natuurlijk is deze gedachte van de „vrije” opvoeding nog al eens een keer misverstaan en is vrijheid bij tijd en wijle ontaard in bandeloosheid en chaos maar in wezen is deze gedachte m.i. juist en in overeenstemming met een zich alom ontwikkelende kijk op de mens. Als humanist wil ik deze gedachte in ieder geval gaarne aanvaarden.

Dit betekent echter dat voor de jonge mens die geroepen wordt tot de dienstplicht een conflict kan ontstaan tussen de opvoeding die hij tot nu toe heeft genoten en de eisen die in deze dienst aan hem worden gesteld. Dit spreekt te sterker waar deze eis van gehoorzaamheid, nu eenmaal door mensen uit te voeren, soms op gelukkige wijze maar soms ook op ongelukkige naar voren wordt gebracht.

Nogmaals, meent men niet dat het het recht is van deze jonge mensen dat zij, door een oudere generatie, die plichten op hun weg stelt, op doordachte wijze wordt voorgelicht op deze mogelijke conflictsituatie? Indien men moet gehoorzamen behoort men toch minstens te weten waarom dat zo is! Laat men er zich niet te gemakkelijk afmaken met de gedachte dat iedereen dat toch vanzelf begrijpt. Ik kan U verzekeren dat dat niet zo is. Natuurlijk zijn er jonge mensen voldoende die dit alles in een zekere onverschilligheid over zich heen laten gaan maar ik vraag me af of dat nu wel zo wenselijk is. Bij velen schept de eis van gehoorzaamheid een gevoel van groeiend onbehagen dat nog wordt versterkt waar deze gehoorzaamheid op een ongelukkige wijze wordt afgedwongen. Voorlichting over deze zaken behoort zich dan ook zeker niet te beperken tot de dienstplichtige militairen en onderofficieren die deze gehoorzaamheid moeten vragen en, op hun beurt, ook moeten opbrengen.

Nog andere factoren spelen een rol. Ik wil daarvan alleen nog noemen de vaak individualistische, op het eigen belang gerichte mentaliteit die ons volk kenmerkt. Daardoor zijn wij vaak niet in staat, behalve in gevallen van ernstige nood, om het gemeenschappelijke te stellen boven het eigene. Dat geldt ook voor onze jonge mensen. Misschien voor hen nog in versterkte mate waar zij zijn opgegroeid in een periode van de Nederlandse geschiedenis, ik denk b.v. aan de oorlogsjaren, waarin individualisme, en soms egoïsme, hoogtij vierden.

Het moet ook worden toegegeven dat het bijzonder onaangenaam is voor vele jongeren om hun werk of hun studie voor anderhalf jaar in de steek te laten, om hun eigen belangen op te offeren in dienst van de gemeenschap. Natuurlijk kan men hier tegenover stellen dat de belangen van de gemeenschap ook de belangen zijn van de jonge mensen die in dienst moeten maar dat moet men dan ook minstens worden duidelijk gemaakt. Wil men de nogal individualistische instelling van vele jonge mensen van thans overwinnen dan zal men daar werk van moeten maken. Dat betekent in mijn ogen minstens een goed doordachte

voorlichting t.a.v. deze problemen voor het aanbreken van de dienstdtijd en in de dienst.

Ik zie hier een taak voor ouders, jeugdleiders, vakbondsleiders, officieren en geestelijke verzorgers.

Waarom proberen ouders zo weinig hun zoons die in dienst moeten voor te bereiden op de problematiek van deze dienst? Waarom doen jeugdleiders en vakbondsleiders nog zo weinig op dit gebied? Ik denk niet in de eerste plaats aan het beleggen van vergaderingen met a.s. dienstplichtigen hoewel dat misschien zijn nut heeft. Vaak echter heeft deze problematiek ook een persoonlijke kant en daarom lijkt me het individuele gesprek zoveel nuttiger. Maar al te vaak beleggen we tegenwoordig in Nederland allerlei collectieve bijeenkomsten om problemen te bespreken die veel meer geëigend zijn voor behandeling in individuele sfeer. In de problemen die ik hier voor heb genoemd ligt m.i. ook het uitgangspunt van de geestelijke verzorging in de dienst. Als geestelijk verzorger zal men het moeten aandurven om de mens te benaderen in zijn specifieke moeilijkheden, eerst dan is een doorstoten naar breder levensterreinen mogelijk.

Ik mag mijn betoog afsluiten met het noemen van enkele gedachten die ik persoonlijk gaarne zag opgenomen in de voorbereiding op de militaire dienst. Het spreekt vanzelf dat ik me daarbij wend tot degenen die de militaire dienst in de huidige omstandigheden aanvaarden. Wie dit niet doet zal ook geen voorbereiding op deze dienst aanvaarden. Het goed recht van deze overtuiging is in onze wetgeving vastgelegd en m.i. zowel uit Christelijke als uit Humanistische motivering te verdedigen maar het is niet de mijne.

In de eerste plaats acht ik het wenselijk dat we de jonge mensen duidelijk maken dat ze de militaire dienstplicht niet zonder meer over zich heen moeten laten gaan. Zo in de gedachte: Het is nu eenmaal niet anders en hoe eerder we er af zijn hoe beter. Ik acht het een juiste houding in het leven om ons onze plichten werkelijk te realiseren, ons bewust te maken van het hoe en waarom, van de voordelen en de nadelen. De aanvaarding van de dienstplicht berust zowel op levensbeschouwelijke als politieke argumenten. Ze zullen dus voor mijn luisteraars verschillend zijn en ik wil er daarom niet op ingaan. Ik mag alleen met nadruk zeggen dat als men jonge mensen, die vaak zeer kritisch zijn, wil overtuigen van de noodzakelijkheid van de dienstplicht, men voor zich zelf wel heel goed heeft na te gaan hoe de argumentering behoort te zijn en wat daar eventueel tegen in te brengen is. Indien ouders en anderen zich deze moeite, terwille van de dienstplichtige militairen, zouden willen getroosten dan kon het voordeel o.a. wel eens zijn dat zij zelf verplicht zijn hun eigen eenmaal ingenomen standpunt opnieuw te overwegen en dieper te funderen.

Ik kan me niet anders voorstellen dan dat een ieder die ernstig poogt tot argumentering te komen van de aanvaarding van de dienstplicht met bitterheid en schaamte wordt vervuld. Bitterheid en schaamte om het feit dat we ons na zoveel jaren Christendom en Humanisme ten oorlog moeten voorbereiden in de hoop op deze wijze de vrede te bestendigen. Onze bewapening is vandaag noodzakelijk maar het is een bittere noodzakelijkheid. Ik meen dat in onze voorlichting deze bitterheid behoort door te klinken. Laat er alst-U-blijft geen hoera-stemming ontstaan over onze bewapening. Ik meen ook dat onze jongeren het slechts zo zullen begrijpen. Wie onze jongeren meent enthousiast te kunnen maken met valse romantiek vergist zich zeer. Daarvoor zijn ze gelukkig te nuchter. Eerst het reëel en ernstig onder ogen zien van de toestand zoals die werkelijk is en het daaruit concluderen van de bittere noodzakelijkheid van onze huidige bewapening en de er aan verbonden dienstplicht zal de jongeren er toe kunnen brengen om wel niet enthousiast maar wel doordacht en vastberaden de dienstplicht op zich te nemen.

Het moet worden gezegd dat tegenover het op deze wijze op zich nemen van de militaire dienstplicht dan ook de verplichting behoort te bestaan van de gemeenschap om, zoveel als mogelijk is, aan de moeilijkheden van de dienstplichtigen tegemoet te komen. M.i. ontbreekt daar nog zeer veel aan.

In zulk een voorlichting moge niet ontbreken de gedachte dat iedere mogelijkheid tot enige ontwapening met vreugde dient te worden begroet, ja de gedachte dat het juist is om deze mogelijkheid af te dwingen dat wij thans bewapenen. Indien de gedachte in onze jonge mensen de overhand zou krijgen dat de wereldproblemen slechts langs militaire weg zijn op te lossen en dat het zelfs wenselijk zou zijn om dat te doen dan kunnen we onze strijd voor de handhaving van onze cultuur en beschaving wel opgeven. Hetgeen natuurlijk niet betekent dat men op valse vredesvoorspiegelingen zou moeten ingaan.

In zulk een voorlichting behoren ook de kernpunten van de militaire status naar voren te worden gebracht. B.v. de reeds genoemde eis van gehoorzaamheid. Deze gehoorzaamheid moet bepleit worden als een noodzakelijk offer voor een gezamenlijk te volbrengen taak. Men huivert, luisteraars als men bedenkt dat de hier geëiste gehoorzaamheid in laatste instantie kan betekenen: in gehoorzaamheid